

El col·legi públic de Sant Jordi d'Eivissa i els fons de llibres: anàlisi d'una experiència

Cecilia Plaza Nieto

RESUM

El curs 2005/2006 el nostre centre, amb l'empenta del claustre de professors —convençuts que el reciclatge de material didàctic incideix clarament en l'educació per un consum responsable i en la cura del medi ambient i el respecte; i convençuts, també, que han de ser eixos transversals de tot el procés d'ensenyament i aprenentatge— va acordar, en una sessió del Consell Escolar, aplicar, amb l'ajut de l'Ajuntament del municipi, un programa titulat Fons de llibres, segons el qual emprarien els mateixos llibres de text durant quatre cursos.

Coincidint amb el darrer curs d'aplicació, la Conselleria d'Educació i Cultura, mitjançant l'Ordre de 2 de juny de 2008, va regular la implantació del programa de Reutilització de llibres de text i material didàctic, al qual el nostre centre es va adherir, convençut que seria acceptat per tota la nostra comunitat escolar.

RESUMEN

Durante el curso 2005-2006 nuestro centro —con el impulso del claustro de profesorado, convencidos de que el reciclaje de material didáctico tiene una clara incidencia en la educación por un consumo responsable y en el cuidado y el respecto del nuestro medio ambiente; y convencidos, también, que éstos deben ser unos de los ejes transversales de todo el proceso de enseñanza-aprendizaje— acordó en sesión de Consejo Escolar poner en marcha, junto con l'Ajuntament de la localidad, un programa que con el nombre de Fons de llibres suponía utilizar los mismos libros de texto durante cuatro cursos.

Coincidiendo con el último curso de aplicación, la Consejería de Educación y Cultura con su Orden de 2 de junio de 2008 reguló la implantación del programa de Reutilización de libros de texto y material didáctico, al cual nuestro centro se adhirió convencido de su aceptación por parte de toda nuestra comunidad escolar.

I. INTRODUCCIÓ

La Llei orgànica 2/2006, de 3 de maig, d'educació (LOE) estableix, a l'article 3, que l'ensenyament bàsic està constituït per l'educació primària i l'educació secundària obligatòries, i, a l'article 4, estableix que l'ensenyament bàsic ha de ser obligatori i gratuït. Així mateix, l'article 88.2 diu que l'Administració educativa ha de dotar els centres docents dels recursos necessaris per fer possible la gratuïtat dels ensenyaments bàsics.

La Conselleria d'Educació i Cultura, amb la finalitat d'avançar en la gratuïtat dels ensenyaments bàsics, considerarà oportú impulsar la implantació d'un programa de reutilització i crear un fons de llibres de text i material didàctic en els centres docents sostinguts amb fons públics.

El Programa de reutilització consisteix a crear un fons de llibres i material didàctic de titularitat del centre que es nodreix amb les aportacions econòmiques de les famílies, la Conselleria d'Educació i Cultura i, si s'escau, d'altres institucions públiques o privades, amb la finalitat d'adquirir els llibres de text i el material didàctic perquè els alumnes els emprin i reutilitzin mentre sigui possible fer-ne ús.

El curs escolar 2007/2008 començà a aplicar-se el programa de reutilització de llibres i material didàctic homologable al primer cicle de primària i a l'educació especial de manera experimental i amb un sistema d'adhesió voluntària per part dels centres i alumnes.

Amb l'Ordre de dia 2 de juny de 2008, de la Conselleria d'Educació i Cultura, es regulà la implantació del Programa de reutilització i la creació d'un fons de llibres de text i material didàctic per a l'educació primària en els centres docents sostinguts amb fons públics. El curs 2008/2009 el Programa de reutilització s'ha implantat als cursos de 1r, 2n, 3r i 4t d'educació primària. Els alumnes de 5è i 6è s'hi incorporaran el curs 2009/2010.

Les experiències de reutilització de llibres de text i material didàctic —com la del nostre centre— que ja feia anys que es desenvolupaven a alguns centres públics de les Illes Balears amb la intenció de fomentar l'ús solidari i compartit dels llibres de text, a més de combinar l'educació en valors de caràcter social, solidari i ecoambiental amb l'estalvi econòmic de les famílies, han estat les llavors de les quals ha sorgit aquest programa.

2. DESCRIPCIÓ DEL CENTRE

El col·legi públic de Sant Jordi està situat a la localitat del mateix nom, que pertany al municipi de Sant Josep de la Talaia. Està, aproximadament, a tres quilòmetres de la ciutat d'Eivissa, a la carretera de l'aeroport, del qual dista quatre quilòmetres, cosa que crea problemes de contaminació acústica i de l'aire. Per la gran proximitat a la carretera, els accessos són molt perillosos, tot i que disposa d'un guàrdia municipal a les hores d'entrada i de sortida.

El centre consta de tres unitats d'educació infantil (3, 4 i 5 anys) que tenen capacitat per a devers 75 alumnes, repartits entre els tres nivells, i set unitats d'educació primària (actualment hi ha dos grups del 2n curs del 2n cicle); la capacitat total de l'escola és de 175 alumnes.

Estructuralment, l'edifici consta de dues parts: una va ser construïda abans de la Guerra Civil Espanyola i ara s'hi imparteix l'educació infantil, i l'altra data de mitjan dècada dels anys setanta. A causa de l'antiguitat de la construcció, té deficiències múltiples quant a barreres arquitectòniques, xarxa elèctrica, calefacció, etc.

La plantilla docent del centre està formada per divuit professors, distribuïts de la manera següent:

- quatre mestres d'educació infantil
- set mestres d'educació primària
- un mestre especialista d'Educació Física
- una mestra especialista d'Anglès
- una mestra especialista de Música
- una mestra especialista en PT (Pedagogia Terapèutica)

- una mestra especialista en AL (Audició i Llenguatge) (compartida amb un altre centre de la localitat)
- una mestra d'Atenció a la Diversitat
- un mestre de Religió (compartit amb dos centres més)

Els alumnes del nostre centre provenen de la localitat de Sant Jordi de les Salines (zona de l'aeroport, el Codolar, Platja d'En Bossa, zona de la carretera de Sant Josep de la Talaia fins a la desviació de Cova Santa, Plana d'En Fita i el nucli de la localitat) i de la ciutat d'Eivissa (les Figueretes i Platja d'En Bossa).

El col·lectiu dels alumnes és molt heterogeni, ja que pertanyen a nacionalitats i comunitats autònomes diverses. Amb el pas dels anys, el nombre d'alumnes estrangers ha variat considerablement, ja que han passat de ser només cinc el curs 2000/2001 a ser-ne quaranta-cinc l'actual. El nivell socioeconòmic familiar és mitjà baix i les seves ocupacions estan relacionades principalment amb el turisme.

Els 240 alumnes matriculats aquest curs estan distribuïts en grups d'una ràtio aproximada de vint-i-quatre alumnes per aula. El ritme d'aprenentatge també és molt heterogeni, i és encara més evident els darrers cursos, ja que arriben alumnes contínuament, en qualsevol moment del curs, i són de procedència molt diversa.

3. EL PROGRAMA FONS DE LLIBRES

Antecedents

El curs 2000/2001, els professors de l'etapa d'educació infantil començaren a plantejar-se la idea de treballar sense llibres i elaborar un material didàctic propi per evitar la gran despesa econòmica que suposava per a les famílies i perquè no treien gaire profit dels llibres que feien servir.

El curs següent, els alumnes de tres, quatre i cinc anys del centre treballaren sense llibres i feren els seus propis projectes i centres d'interès per conèixer l'entorn immediat i apreciar-lo, i les manifestacions culturals pròpies. El resultat de l'experiència va ser molt positiu. Organitzar i preparar el material és una tasca molt laboriosa, però permet fer més bona feina, i en funció dels interessos i necessitats dels infants, els quals, d'aquesta manera, estan molt motivats i participen activament en la descoberta de l'entorn. A més a més, assolírem un altre objectiu: millorar la participació dels pares, els quals hi col·laboraren aportant informació.

El curs 2002/2003, el primer cicle de primària reduí el nombre de llibres de text que utilitzaven els boixos. Hom decidí prescindir d'aquests materials per treballar la lectoescriptura i, per tant, deixaren d'emprar els llibres de Llengua Catalana i Llengua Castellana.

La resta de cicles de primària també reduí el nombre de llibres de text i material complementari, com són els quadernets trimestrals, llibres de lectures o els de les àrees de Música, Religió... Poc

a poc, els professors del centre es reafirmaren en la idea inicial: tot i reconèixer el valor educatiu dels llibres de text i considerar-los una eina molt efectiva a l'hora de facilitar-los la tasca, també observaren que de vegades podien esdevenir un obstacle per fomentar un tipus d'aprenentatge crític i actiu, i imposen limitacions.

Finalitat

A partir de la situació que hem exposada fins ara, sumada a la preocupació de les famílies pel cost elevat dels lots de llibres, ja que, any rere any, els suposava una inversió econòmica forta el mes de setembre, els professors començaren a gestar la possibilitat de crear un banc de llibres al centre. Però, per posar en marxa la iniciativa calia comptar amb la col·laboració de l'Ajuntament de Sant Josep de la Talaia. Amb aquesta intenció, a la reunió de Consell Escolar de 29 de juny de 2005, acordaren impulsar un programa de reutilització de llibres, que seria subvencionat per l'Ajuntament i l'APIMA i pel qual les famílies es comprometrien a deixar els llibres al centre en finalitzar el curs perquè els poguessin utilitzar els boixos el curs següent.

L'estiu de 2005, la direcció del centre, la presidència de l'APIMA i l'Ajuntament de Sant Josep mantingueren reunions de feina per definir les línies d'actuació d'aquest programa. Dia 1 de setembre de 2005, l'escola i l'Ajuntament signaren un conveni de col·laboració, ja que l'Ajuntament cada any concedeix subvencions per comprar llibres de text als alumnes de totes les escoles del municipi. Aquest gest representà una gran inversió econòmica i demostrà l'interès en l'estudi i l'aplicació de fórmules que possibilitassin l'estalvi en aquest concepte, però mantenint la qualitat dels llibres i la partida econòmica de la subvenció.

Els trets més significatius d'aquest conveni varen ser:

- La direcció del centre i l'APIMA es farien càrrec de gestionar el banc de llibres directament.
- Tots els alumnes de primària del centre residents al municipi de Sant Josep rebrien una subvenció equivalent al total del cost dels llibres de text (en quedà exclòs qualsevol material que no pogués ser reutilitzat).
- Aquests llibres els havien de tornar obligatòriament al centre a final de curs en unes condicions que permetessin reutilitzar-los; i, si s'havien deteriorat, havien de ser llibres equivalents de nova adquisició.
- L'Ajuntament, en contraprestació per l'esforç del centre i l'APIMA per gestionar el banc de llibres, abonaria al centre la quantitat de 3.000 €, que permetria sufragar el cost de les fotocòpies per als alumnes d'educació infantil i de les àrees de llengües del primer cicle de primària.
- Durant la vigència d'aquest conveni, els alumnes del CP Sant Jordi quedarien exclosos de les convocatòries que fes l'Ajuntament de subvencions per comprar llibres de text.
- En els casos en què els llibres no fossin tornats o substituïts a final de curs, l'alumne perdria el dret a obtenir els llibres gratuïts el curs següent.
- El conveni tindria una vigència mínima de quatre anys i l'Ajuntament es comprometia a reposar

els llibres a partir del cinquè any, o, en cas que es produís un canvi d'editorial, segons el que disposàs la llei en aquest sentit.

- Per desenvolupar el conveni es creà una comissió de seguiment i resolució d'incidències que estaria formada per:
 - un representant del centre
 - un representant de l'APIMA
 - dos representants de l'Ajuntament
 - un tècnic municipal sense vot que tindria les funcions de secretari

Com ens organitzam?

El setembre de 2005, amb una gran implicació del claustre de professors, fixàrem els objectius que volíem assolir amb l'aplicació d'aquest programa:

1. Que els alumnes fessin un ús responsable dels llibres de text
2. Que les famílies s'implicassin a tenir cura del material i a controlar-lo
3. Que hom reconegués el valor que tenen els llibres de text
4. Un estalvi econòmic significatiu per a les famílies
5. Generar els valors de cooperació, respecte i solidaritat
6. Promoure activitats a favor del medi ambient

A les reunions de principi de curs, tots els tutors de primària, juntament amb la cap d'estudis, informaren les famílies d'aquesta iniciativa, insistiren en la promoció dels hàbits i valors que aquest model nou havia de proporcionar a tota la comunitat educativa, i hi incidiren. Per part seva, els pares que hi estigueren interessats signaren un document, segons el qual s'acollien al programa i es comprometien a complir les condicions establertes. El pla tingué molta acceptació i s'hi adherí el 77,4% dels alumnes de primària.

Les normes per poder utilitzar els llibres de text del fons de llibres del centre que s'establiren són les següents:

- A principi de curs, els llibres s'han de folrar amb plàstic no adhesiu
- Una vegada folrat, a la portada hi han d'aferrar una etiqueta amb el nom de l'alumne que l'utilitza
- Ningú no pot escriure al llibre; si cal anotar exercicis per fer o deures, utilitzaran una llibreta

- Només hi podran subratllar quan ho indiqui el mestre i, per fer-ho, sempre han d'utilitzar un llapis tou perquè pugui ser esborrat
- Si un llibre es fa malbé, l'alumne que el fa servir ho ha de comunicar al tutor i l'haurà d'arreglar. Si és molt greu, n'haurà de tornar un altre d'igual o pagar una penalització
- Igualment, si un alumne extravia un llibre, n'ha de tornar un altre d'igual al fons o pagar-lo

Evolució del programa

Com que aquest programa pretén fer-ne partícips tots els sectors de la comunitat educativa (pares i mares, alumnes, professors i institucions) i, vista l'evolució que ha tingut al llarg d'aquests quatre anys, hem de dir que hem arribat a un grau de satisfacció molt elevat. Bona part del mèrit d'aquest èxit l'hem d'atribuir a la implicació que hi ha tingut la directiva i tot el claustre de professors, però la feina de tota la comunitat educativa ha estat el que en última instància l'ha fet possible.

El curs 2005/2006, 137 dels 177 alumnes de primària s'adheriren al programa. Només tres llibres no reuniren les condicions marcades a principi de curs i les famílies els substituïren. La gran tasca de supervisió i control per part dels mestres durant tot el curs va propiciar que el nombre d'exemplars que no serviren per al curs següent fos tan reduït.

També ens adonarem que els llibres de text del primer cicle els havíem de considerar «material fungible» a causa de les seves característiques —estan pensats per fer-hi tots els exercicis— i els haguérem de treure del fons de llibres.

Hem de destacar de molt positiu el fet que molts alumnes, tot i que no s'havien adherit al programa, deixaven els llibres perquè formassin part del fons del centre.

El curs 2006/2007 va augmentar el percentatge d'alumnes adherits i va passar del 77,4% del curs anterior al 79,4%, tot i que el nombre d'alumnes que hi podien participar era inferior. Els alumnes de 1r i 2n no entraren en el programa, i no va poder ser reutilitzat un lot complet de llibres de 3r i dos llibres de 4t.

El curs 2007/2008, la Conselleria d'Educació i Cultura va subvencionar amb 100 € els llibres de text dels alumnes del 1r cicle de primària. Al nostre centre continuarem el programa amb els alumnes de 3r, 4t, 5è i 6è, i hi participaren el 85% d'alumnes.

Aquest curs, hi havia dos grups de 3r i haguérem d'adquirir lots de llibres nous. A l'hora de repartir els llibres, el que en principi podria ser una dificultat, no va ser cap problema, ja que mesclàrem els llibres nous i els reutilitzats i cada infant en té una part de cada. Es varen perdre tres exemplars i els pares n'abonaren la penalització corresponent.

El curs 2008/2009, només hi han participat els alumnes de 5è i 6è, ja que la Conselleria ha implantat el seu programa per als alumnes de 1r i 2n del cicle de primària. Els cursos en els quals és implantat hi ha respost adherint-s'hi un 78,65% dels alumnes; les famílies són conscients que el projecte que

els oferim és, en gran part, semblant al que coneixen i al qual han donat suport els anys anteriors.

Així, el 88,5% dels alumnes de 5è i 6è han fet servir els mateixos llibres que el centre adquirí fa quatre anys. No podran ser reutilitzats, però, el curs que ve, no perquè s'hagin fet malbé, sinó perquè s'hauran hagut d'adquirir exemplars nous adaptats als currículums aprovats recentment.

Al llarg d'aquests cursos la iniciativa ha tingut una gran repercussió social i s'ha convertit en una referència per a altres centres —tant de la localitat com de fora—, que s'han posat en contacte amb el nostre perquè estaven interessats a impulsar-lo.

Conclusions

Aquesta experiència ha estat pionera a Eivissa i tots els membres de la comunitat escolar la valoren de molt satisfactòria. La mostra més evident que es tracta d'una iniciativa encertada, i que els hàbits i valors que al llarg d'aquest anys hem treballat i impulsat han de ser un eix transversal de tot el currículum dels nostres alumnes, és la iniciativa que, bàsicament amb la mateixa idea i, fins i tot, amb moltes coincidències de forma, ha posat en marxa la Conselleria d'Educació i Cultura des del curs 2008/2009, i que té molt bona acceptació per una gran part de la comunitat educativa.

Quan, l'estiu de 2005, férem les primeres passes d'aquest programa, l'Ajuntament de Sant Josep de la Talaia va estar-hi molt interessat i hi va donar suport. Tot i el canvi de color polític que es va produir en les eleccions de 2007, no ha variat mica l'interès per aquesta iniciativa i, no solament ha continuat donant-hi suport, sinó que, fins i tot, va voler estendre-la a tots els centres de primària del municipi. Amb l'anunci de la Conselleria d'Educació de la posada en marxa del programa de Reutilització de llibres de text, s'hi ha implicat i hi participa activament aportant-hi una subvenció elevada per a cada un dels alumnes adherits.

Els pares i mares també hi han col·laborat de manera considerable. Les famílies adherides han tingut cura de la conservació i el bon ús dels llibres i, en molts de casos, ha aportat exemplars de cursos anteriors perquè formassin part del fons. La bona acollida i resposta que ha tingut la proposta del programa per part dels pares la podem considerar una de les claus de l'èxit.

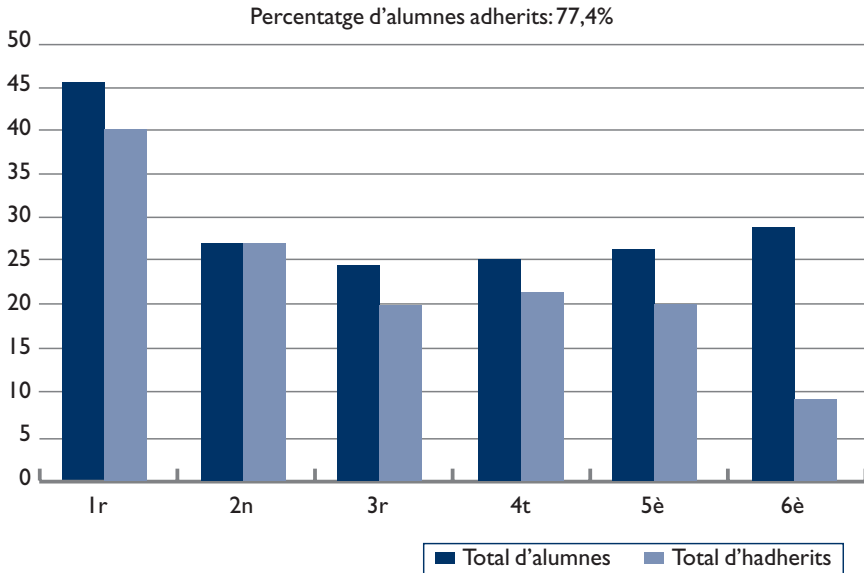
Pel que fa als alumnes, cap no ha mostrat mai cap tipus de rebuig a l'hora d'utilitzar uns materials que eren de companys seus, i no nous, com estaven acostumats a tenir al començament de curs. Més aviat han mostrat curiositat i interès per saber de qui eren, com els havien tractat i s'han esforçat per mantenir-los en bon estat.

Per acabar, volem destacar la feina diària dels mestres, no solament en el control dels llibres, sinó també en el reforç i valoració continuats els objectius del programa.

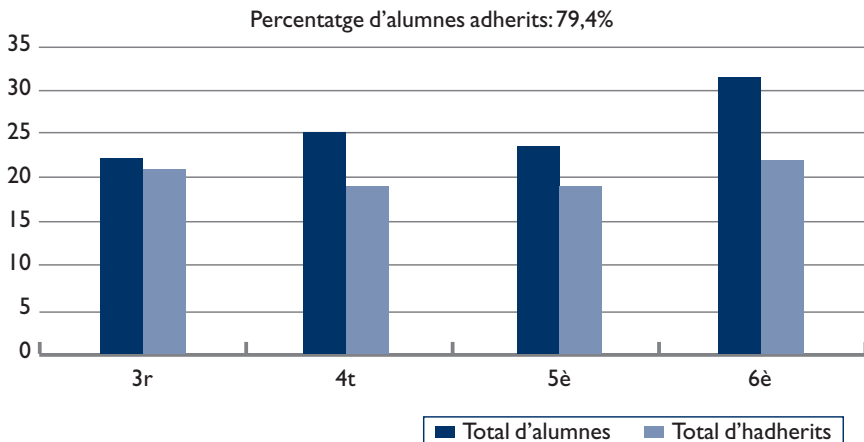
Tots els qui hem fet feina des del començament amb il·lusió i ganes de treure endavant un projecte com aquest ens ha satisfet plenament la decisió de la Conselleria d'Educació d'estendre a tots els centres públics un programa similar i amb els mateixos objectius que hem treballat al llarg d'aquests anys: afavorir els valors mediambientals i, alhora, la responsabilitat de l'alumne en la conservació dels

llibres, fomentar els valors com el reciclatge, cooperació, consum responsable i d'ajuda a l'economia familiar. Ho hem rebut com un reconeixement a la feina que el nostre centre ja començà amb esforç els cursos anteriors.

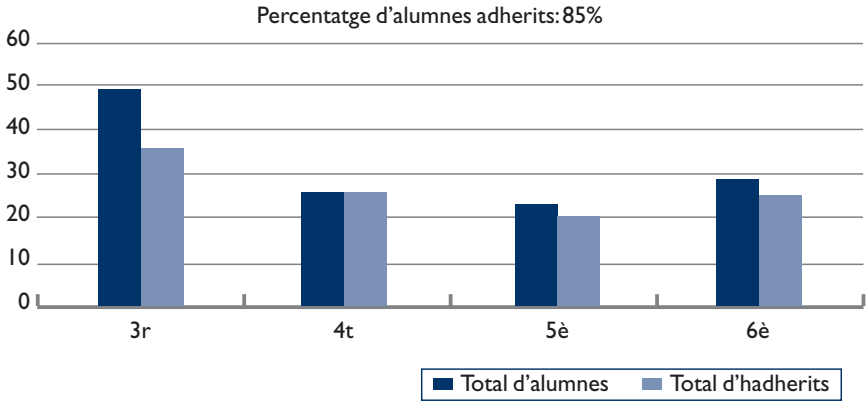
GRÀFIC 1. CURS: 2005-2006

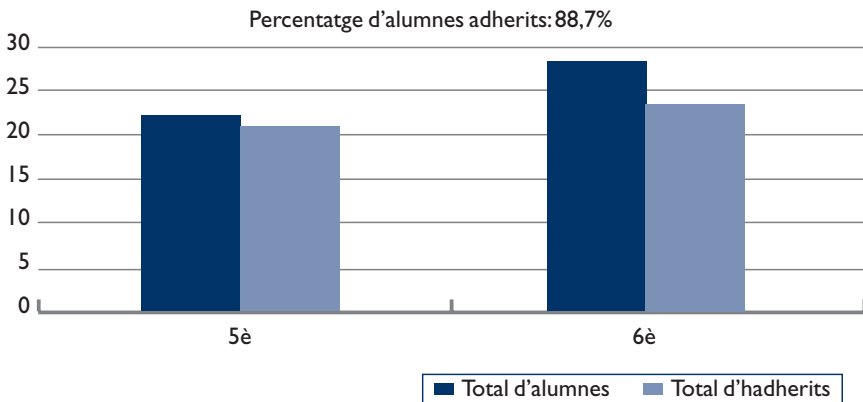
GRÀFIC 2. CURS: 2006-2007

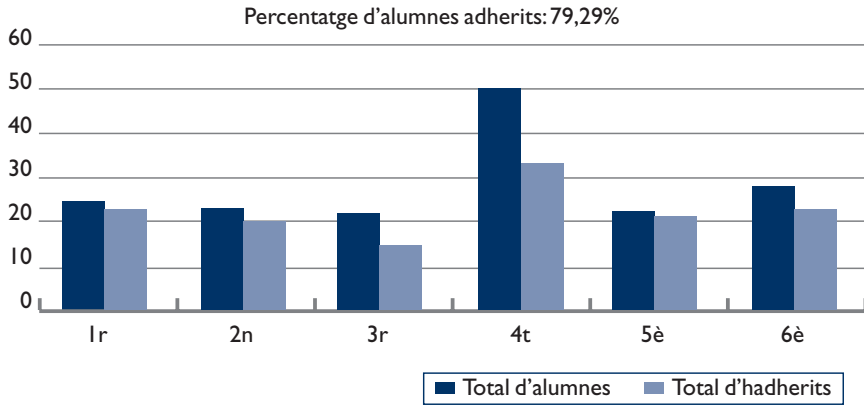
GRÀFIC 3. CURS: 2007-2008

GRÀFIC 4. CURS: 2008-2009

GRÀFIC 5. CURS: 2008-2009

Programa Conselleria / CP Sant Jordi